

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни «Теорія держави та права»
обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

(26 Цивільна безпека 262 Правоохоронна діяльність)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін
(протокол від 18.08.2023 р. № 8).

Розробники:

1. Завідувач кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету №6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Холод Ю.А.**
2. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету №6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Волошенюк О.В.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент **Передерій О.С.**
2. Професор кафедри теорії та історії держави і права факультету №1 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Невзоров І.Л.**

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>3</u>	<u>26</u> цивільна безпека ; (шифр галузі) (назва галузі знань)	Навчальний курс <u>1</u> (номер)
Загальна кількість годин – <u>90</u>	<u>262</u> правоохоронна діяльність ; (код спеціальності) (назва спеціальності)	Семестр <u>1</u> (номер)
Кількість тем – <u>25</u>	<u>бакалавр</u> (назва СВО)	Види контролю: екзамен
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>22</u> ; (години)		Лекції – <u>10</u> ; (години)
Семінарські заняття – <u>22</u> ; (години)		Семінарські заняття – <u>10</u> ; (години)
Практичні заняття – _____ ; (години)		Практичні заняття – _____ ; (години)
Лабораторні заняття – _____ ; (години)		Лабораторні заняття – _____ ; (години)
Самостійна робота – <u>46</u> ; (години)		Самостійна робота – <u>70</u> ; (години)
Індивідуальні завдання:		Індивідуальні завдання:
Курсова робота – _____ (кількість; № семестру)		Курсова робота – _____ (кількість; № семестру)
Реферати – <u>1</u> ; <u>1</u> (кількість; № семестру)		Реферати – <u>1</u> , <u>1</u> (кількість; № семестру)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія держави і права» є підготовка професіоналів, які мають високу правосвідомість та правову культуру, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних правових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

Основною метою вивчення теорії держави і права є підготовка юриста із широким колом знань основ теорії і практики правового регулювання суспільних відносин.

Завдання. Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія держави і права» є формування у студентів як майбутніх юристів знань, вмінь та навичок, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників, які ставляться перед юридичною діяльністю на

конкретному етапі розвитку українського суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Теорія держави і права» вивчається на першому курсі, пов'язана з історією держави і права України, історією держави і права зарубіжних країн, юридичною деонтологією, історією політичних та правових учень, філософією права, галузевими юридичними дисциплінами. Вивчення теорії держави і права – важливий напрямок юридичної освіти. Цей предмет розвиває загальну політичну культуру юриста і дає глибокі знання прикладного характеру, які знадобляться кожному громадянину України як у професійній діяльності, так і поза нею.

В межах теорії держави і права вивчаються основні державно-правові поняття і категорії юриспруденції, якими користуються при викладанні галузевих дисциплін. Цим визначається провідна методологічна роль теорії держави і права по відношенню до історико-правових, галузевих та інших юридичних дисциплін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

1) *на понятійному рівні:* основи теоретико-правових положень, що стосуються виникнення, становлення, розвитку та функціонування держави і права; основи юридичних понять і категорій;

2) *на фундаментальному рівні:* особливості державно-правових явищ та основних юридичних понять і категорій; соціальне призначення, місце і роль юриста у громадянському суспільстві;

3) *на практично-творчому рівні:* правові основи тлумачення норм права; особливості застосовування правових приписів при виконанні своїх службових повноважень; основні принципи законності та правопорядку у суспільстві; форми і методи поширення правових знань серед населення; форми та порядок надання правової допомоги громадянам;

вміти:

1) *на репродуктивному рівні:* відтворювати основні поняття та категорії дисципліни;

2) *алгоритмічному рівні:* довільно використовувати засвоєні знання для правильного формулювання складних юридичних понять і категорій з подальшим їх використанням при вивченні галузевих дисциплін; вірно тлумачити норми права; безпомилково застосовувати правові приписи при виконанні своїх службових повноважень;

3) *на евристичному рівні:* на основі засвоєння загальнотеоретичних знань про державно-правові явища вміти з наукових позицій давати їм правильну оцінку, розкривати їх дійсну сутність, розуміти соціальне призначення, місце і роль у політичній системі і громадянському суспільстві; знаходити шляхи розв'язання задач, що виникають під час поширення правових знань серед населення, формування у громадян поваги до права і закону;

4) *на творчому рівні:* переосмислювати наявні знання стосовно нових фактів; адаптувати раніше отримані знання, вміння та навички до змінних умов

та нестандартних ситуацій; самостійно вести експериментальну, науково-дослідницьку діяльність.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни		
Інтегральна компетентність		Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК10	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК1	Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ правоохоронної діяльності; дотримання основних принципів реалізації правоохоронної функції держави.
	СК3	Здатність професійно оперувати категоріально-понятійним апаратом права і правоохоронної діяльності.
	СК4	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.

	СК5	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.
	СК6	Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
	СК10	Здатність визначати належні та придатні для юридичного аналізу факти.
	СК11	Здатність до аналізу та оцінки ризиків що впливають на вчинення адміністративних правопорушень та кримінальних злочинів (проступків).

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна»

Предмет теорії держави та права як гуманітарної науки та навчальної дисципліни.

Місце теорії держави і права в системі гуманітарних наук та навчальних дисциплін.

Теорія держави і права в системі інших юридичних наук та навчальних дисциплін. Зв'язок теорії держави і права та юридичної практики.

Методологія теорії держави та права. Прийоми та засоби дослідження у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави і права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо).

Функції теорії держави та права. Методологічна, гносеологічна, евристична, онтологічна, прогностична, ідеологічна, політична та інші функції теорії держави і права. Напрямки розвитку науки теорія держави і права. Розуміння відносної відокремленості напрямків «теорії держави» і «теорії права».

ТЕМА № 2. «Походження держави»

Організація влади у первісному суспільстві. Особливості внутрішньої структури первісного суспільства.

Специфіка виникнення європейських держав. Особливості виникнення східних держав.

Відмінність влади первісного суспільства від публічної влади в державі.

Наукові концепції (теорії) виникнення держави. Патріархальна, теологічна, договірна, насилля, психологічна, органічна, історико-матеріалістична тощо.

Нетрадиційні теорії походження держави. Іригаційна, криміногенна, космологічна тощо. Загальні тенденції та закономірності виникнення держав.

ТЕМА № 3. «Держава. Типологія держав»

Поняття держави та її основні ознаки. Функціональне призначення елементів держави: населення (об'єднання суспільства), територія, публічна влада, апарат державної влади, апарат державного примусу, податкова система, система законодавства.

Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету як ознаки держави. Національний суверенітет і право націй на самовизначення.

Основні теорії розвитку держави. Елітарна, технократична, плюралістичної демократії, конвергенції та ін.

Типологія держав. Цивілізаційний та формаційний підходи до типології держави. Особливості держав у межах одного типу. Характеристика особливостей держав рабовласницького, феодального, буржуазного соціалістичного та постсоціалістичного суспільства.

Сутність держави та її еволюція у процесі історичного розвитку та функціонування. Держава соціально-демократичної орієнтації.

ТЕМА № 4. «Функції держави»

Поняття та класифікація функцій держави. Функції сучасної Української держави та її державних органів.

Правові форми здійснення державою своїх функцій. Правотворча, правозастосовна, судова, контрольно-наглядова та установча правові форми діяльності держави. Держава і економіка.

ТЕМА № 5. «Форма держави»

Поняття форми держави. Її структура та основні риси.

Форми державного устрою. Унітарна держава, її основні ознаки. Автономія в унітарній державі. Особливості України як унітарної держави.

Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Взаємовідношення між федеральними органами державної влади і органами влади суб'єктів федерації. Види федерацій.

Конфедерація: поняття та ознаки. Історична доля конфедерації. Співдружність держав (регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи, асоціації, об'єднання тощо), їх відміна від унітарної та федеративної держави.

Форма правління. Особливості класифікації форм державного правління. Види монархічних форм правління. Сучасні види монархії. Особливості абсолютних та обмежених монархій.

Види республіканських форм правління (управління) (парламентська, президентська, змішана республіка), критерії їх розрізнення. Форма правління в Україні.

Державний (політичний) режим: поняття, види. Демократичний політичний режим: поняття, різновиди, основні ознаки. Сутність народовладдя. Основні форми та інститути демократії. Антидемократичний режим: поняття, основні ознаки, різновиди. Тоталітарна та авторитарна форми державного політичного режиму.

ТЕМА № 6. «Механізм держави»

Поняття механізму держави. Державні органи, установи, підприємства і

організації, їх місце і роль у механізмі держави. Недержавні (комерційні) організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави.

Поняття державного органу, його ознаки і поняття. Система державних органів в Україні.

Державна служба. Посадові особи: поняття, класифікація.

Співвідношення системи державних органів та органів місцевого самоврядування в Україні.

ТЕМА № 7. «Громадянське суспільство, держава, політична система»

Поняття громадянського суспільства та його основні ознаки. Умови формування громадянського суспільства. Сутність громадянського суспільства як фундаменту формування правової державності. Взаємодія громадянського суспільства і держави.

Поняття, структура та сутність політичної системи. Моделі політичної системи. Місце держави в політичній системі суспільства. Державна влада, політичні партії, комерційні і некомерційні об'єднання громадян, правова основа їх взаємодії.

ТЕМА № 8. «Влада. Державна влада. Теорія поділу влади»

Поняття і ознаки влади. Наукові підходи до визначення влади. Види соціальної влади. Співвідношення державної влади з іншими видами соціальної влади. Методи здійснення державної влади. Види державного примусу. Легальність і легітимність влади. Держава і влада церкви. Державна влада і влада засобів масової інформації.

Зміст і призначення концепції поділу влади. Моделі поділу влади. Принцип розподілу державної влади на виконавчу, законодавчу і судову. Система стримувань і противаг між гілками влади. Втілення теорії поділу влади в сучасному світі.

ТЕМА № 9. «Демократична, правова, соціальна держава»

Історія виникнення теорії правової держави. Етапи розвитку ідеї правової державності. Поняття та основні ознаки правової держави. Україна як правова держава. Принцип верховенства права і відповідності йому закону. Взаємна відповідальність держави і людини.

Поняття і ознаки демократичної держави. Форми та інститути демократії. Україна як демократична держава. Демократизація громадського і державного життя. Поняття і роль опозиції в парламенті.

Поняття і ознаки соціальної держави. Україна як соціальна держава. Державна політика соціальної безпеки. Державна влада і забезпечення соціальної злагоди у суспільстві.

ТЕМА № 10. «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина»

Людина, особа, громадянин. Правовий статус особи. Правовий статус людини за Конституцією України. Поняття, структура і види правового статусу громадянина. Права і свободи людини, їх співвідношення. Види прав людини. Фундаментальні права людини. Обмеження прав людини. Гарантії прав людини. Обов'язки громадянина за Конституцією України.

ТЕМА № 11. «Право як соціальний інститут»

Відмінність норм права від соціальних норм первісного ладу. Наукові

підходи щодо первинності права та первинності держави. Співвідношення держави і права.

Об'єктивне та суб'єктивне право: Поняття об'єктивного права. Ознаки об'єктивного (позитивного) права : нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий характер, загальнообов'язковість, гарантованість державою. Поняття суб'єктивного права. Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного права. Природне та позитивне право.

Сутність права: Поняття сутності права. Основні теорії права. Сучасні концепції праворозуміння. Цінність права. Власна та інструментальна цінність права.

Поняття функцій права. Загально-соціальні (виховна, інформаційна, орієнтаційна, оцінювальна) та спеціально-соціальні (юридичні) функції права (регулятивна статична, регулятивна динамічна, охоронна).

Принципи права, їх поняття та класифікація: Загальноправові та міжгалузеві принципи. Принцип верховенства права. Втілення загальнолюдських цінностей в загальноправових принципах права. Роль принципів права у правотворчості та правозастосуванні.

ТЕМА № 12. «Норми права»

Поняття норми права та її основні ознаки. Загальний характер та формальна визначеність норми права, загальна обов'язковість, примусовість, невизначеність адресату.

Види норм права. Регулятивні і правоохоронні норми права. Дозволяючі (уповноважуючі), зобов'язуючі, забороняючі норми права. Матеріальні й процесуальні норми права: їх взаємозв'язок і відмінність. Класифікація норм права за рівнем їх нормативності: норми-цілі, норми-дефініції, норми-принципи та ін. Колізійні норми. Значення класифікації норм права для їх ефективної реалізації.

Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція (прості, складні, абсолютно та відносно визначені). Структура регулятивних та правоохоронних норм права.

Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів (пряма, посилкова і бланкетна, казуїстична, абстрактна). Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту.

ТЕМА № 13. «Форми (джерела) права»

Поняття форми (джерела) права та її значення в правовому регулюванні суспільних відносин.

Основні історичні форми права: поняття, види. Правовий звичай: основні ознаки та особливості. Правовий (судовий, адміністративний) прецедент. Прецеденти Європейського Суду з прав людини та його місце в правовій системі України. Нормативно-правові договори: міжнародні, типові, а також інші. Правова доктрина (положення юридичної науки, наукові коментарі до текстів законодавства тощо).

Поняття правового (юридичного) акту. Види правових актів.

Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки.

Закон як акт вищої юридичної сили. Класифікація законів в Україні.

Конституція держави – основа правової системи суспільства. Закон у вузькому та широкому сенсі. Співвідношення права та закону.

Система підзаконних нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти глави (президента) держави. Правові акти уряду (Кабінету Міністрів України). Юридичні акти міністерств та центральних відомств, їх види та юридична природа. Нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Локальні нормативні акти (підприємств, установ, організацій).

Чинність нормативно-правових актів: у часі (вступ в силу та припинення дії нормативно-правового акту), пряма, зворотня і переживаюча; у просторі (територіальний та міжтериторіальний принципи); чинність нормативно-правових актів за колом осіб.

ТЕМА № 14. «Нормотворчість»

Поняття і основні ознаки нормотворчості (організаційно-методичний аспект, інтелектуальна та воляова сторони, фінансове та матеріальне-технічне забезпечення).

Види (класифікація) нормотворчості. Нормотворчість державних органів. Санкціонована правотворчість. Делегована нормотворчість: її переваги і недоліки. Первинна, поточна та кодифікаційна нормотворчість. Принципи нормотворчої (законодавчої) діяльності в Україні.

Законодавчий процес. Законодавча ініціатива (право законодавчої ініціативи та форми її реалізації). Основні стадії законодавчого процесу. Регламент законодавчого процесу. Оприлюднення та набуття чинності нормативно-правових актів (законів) за законодавством України.

Поняття, основні риси та види правотворчої техніки. Юридична термінологія. Мова закону. Законодавча стилістика. Юридичні конструкції як засоби законодавчої техніки.

ТЕМА № 15. «Система права. Правова система»

Поняття і структура правової системи. Система права та правова система, їх співвідношення.

Поняття, основні ознаки і структура системи права. Галузь права. Загальна характеристика галузей права в Україні. Інститут права (суміжні інститути права).

Предмет і метод правового регулювання як підстави розподілу норм права по галузях. Публічне та приватне право. Матеріальне і процесуальне право. Поняття та основні риси правового режиму.

Система романо-германського права та її структура. Англосаксонська (англо-американська) сім'я правових систем. Загальна характеристика релігійних правових систем. Індуське право. Юдейське право. Змішані правові системи. Вплив процесів колонізації на формування національних правових систем.

Процеси глобалізації, їх вплив на розвиток правових систем сучасності. Напрямки і засоби зближення та взаємовпливу правових систем. Теорія конвергенції. Європейські інтеграційні процеси.

ТЕМА № 16. «Законодавство, його система і систематизація»

Система законодавства: поняття, основні риси та структура. Співвідношення системи права та системи законодавства. Міжнародне право та його співвідношення з національним правом (законодавством) згідно з Конституцією України.

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства): поняття, принципи, форми. Офіційна та неофіційна систематизація законодавства. Кодифікація, консолідація, інкорпорація та облік законодавства. Звід законів, систематичне зібрання законодавства тощо. Кодифікація законодавства в Україні, її головні напрямки та форми.

ТЕМА № 17. «Правосвідомість і правова культура»

Поняття та основні риси правосвідомості. Структура правосвідомості та її елементи. Функції правосвідомості. Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова. Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосовну діяльність.

Деформація правосвідомості (правовий нігілізм, правовий ідеалізм). Витоки та причини правового нігілізму. Напрямки, засоби та форми його подолання.

Правова культура: її сутність та основні риси. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій та правозастосовній діяльності. Правова культура суспільства, посадової особи та громадянина. Показники рівня правової культури. Співвідношення правової та політичної культури.

Поняття правового виховання та його механізми. Правова освіта, правова пропаганда, правова агітація, правова просвіта. Методи правового виховання.

ТЕМА № 18. «Правові відносини»

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правові відносини як форма існування й реалізації прав та обов'язків. Норми права та правові відносини. Склад (структура) правових відносин. Матеріальні та юридичні аспекти змісту правовідносин. Основні елементи складу правовідносин: суб'єкти, зміст (юридичний, фактичний), об'єкти, юридичні факти. Суб'єктивне право: поняття, ознаки. Юридичний обов'язок: поняття, ознаки, види. Повноваження. Юридична відповідальність.

Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність фізичних осіб. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Поняття та ознаки юридичної особи. Правосуб'єктність юридичних осіб. Публічні (некомерційні) і приватні (комерційні) юридичні особи. Об'єднання та соціальні спільності як суб'єкти правових відносин. Держава як суб'єкт правових відносин (адміністративних, цивільних, міжнародних та ін.).

Об'єкти правових відносин: поняття та ознаки. Види об'єктів правових відносин. Особливості правового режиму окремих об'єктів правових відносин (земля, корисні копалини, радіаційні речовини тощо).

Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів. Види юридичних фактів за правовими наслідками: правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі. Види юридичних фактів за вольовою ознакою: юридичні дії, події, стани. Поняття та види правових презумпцій.

Юридичне становище та юридичний (фактичний) склад.

ТЕМА № 19. «Реалізація права»

Поняття та основні ознаки реалізації права. Форми безпосередньої реалізації права: використання, виконання, дотримання.

Застосування юридичних норм як правова форма діяльності держави: поняття, ознаки. Застосування права як вид індивідуального (піднормативного) регулювання. Підстави застосування юридичних норм.

Правозастосовний процес та його основні стадії. Правова оцінка та кваліфікація фактичних обставин. Основні вимоги правильного застосування норм права. Достовірність та точність норми права, що застосовується.

Акт застосування права: поняття і ознаки. Види актів застосування права за юридичними наслідками, за формою зовнішнього прояву (письмовий, усний, конклюдентний). Відмінність актів застосування права від нормативно-правових актів.

Правозастосовна техніка. Особливості та основні вимоги до правозастосовної техніки. Юридична термінологія та принципи її використання в правозастосовній діяльності.

Прогалини у праві. Аналогія закону, аналогія права та субсидіарне застосування. Шляхи подолання та усунення прогалин у праві. Юридичні колізії: поняття і види. Способи подолання юридичних колізій.

ТЕМА № 20. «Тлумачення норм права»

Поняття тлумачення норм права, його основні риси. Причини необхідності з'ясування та роз'яснення змісту юридичних норм (їх окремих елементів).

Класифікація тлумачення норм права. Види тлумачення юридичних норм за суб'єктом.

Офіційне тлумачення юридичних норм та його види (легальне, автентичне). Юридична природа наслідків офіційного тлумачення правових норм, його обов'язковість в правозастосуванні.

Неофіційне тлумачення норм права, його основні риси та види. Доктринальне тлумачення правових норм та його значення для правозастосування (науково-практичні коментарі, дослідження права: дисертації, статті, монографії тощо). Професійне та побутове тлумачення норм права.

Види тлумачення норм права за обсягом: буквальне, поширювальне (розширене) та обмежувальне тлумачення. Їх значення для правильного, обґрунтованого та законного прийняття юридичного рішення (акту).

Нормативне та казуальне тлумачення правових норм (за результатом).

Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення норм права. Логічне, історичне, телеологічне та наукове тлумачення правових норм.

Акти тлумачення права (інтерпретаційні), їх види та юридичні властивості. Співвідношення нормативно-правового та інтерпретаційного акту. Юридична природа актів Конституційного Суду України.

ТЕМА № 21. «Правова поведінка»

Поняття, ознаки та види правової поведінки.

Поняття та ознаки правомірної поведінки. Співвідношення права та поведінки (вчинку, діяльності). Воля, свідомість, інтелектуальні якості особи та правомірна поведінка. Особливості структури (складу) правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки. Типи правомірної поведінки. Позитивна відповідальність. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві.

Визначення та ознаки правопорушення. Види правопорушень. Склад правопорушення. Суб'єкт правопорушення та його особливості у різних галузях (інститутах) права. Об'єктивна сторона правопорушення, її ознаки. Причинний зв'язок між правопорушенням та його наслідками. Суб'єктивна сторона правопорушення: вина, її форми - навмисність та необережність. Правомірне заподіяння шкоди. Причини правопорушень.

Зловживання правом. Об'єктивно протиправна поведінка.

ТЕМА № 22. «Юридична відповідальність»

Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Нормативні та фактичні підстави юридичної відповідальності.

Види, функції та принципи юридичної відповідальності за законодавством України.

Виключення, обмеження та звільнення від юридичної відповідальності. Юридична відповідальність та права людини. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

ТЕМА № 23. «Право в системі регулювання суспільних відносин»

Поняття і основні ознаки соціального регулювання. Система соціального регулювання. Соціальні норми, їх визначення та види.

Мораль і право. Морально-правовий вплив на суспільні відносини. Загальні та особливі риси норм права і норм моралі. Право і справедливість.

Звичаї, традиції, релігійні норми, їх зв'язок з правом. Поняття і види корпоративних норм. Право і технічні норми, їх співвідношення. Загальна характеристика техніко-юридичних норм.

ТЕМА № 24. «Правове регулювання, його механізм»

Правове регулювання, його загальна характеристика. Предмет правового регулювання: поняття та ознаки. Правовий вплив на суспільні відносини.

Сфери та межі правового регулювання. Поняття і види сфер та меж правового регулювання.

Способи, типи і методи правового регулювання. Автономний (координації) та авторитарний (субординації) методи: поняття та відзнаки.

Нормативні та індивідуальні (персоніфіковані) регулятори суспільних відносин. Сфери їх застосування та особливості методів.

Механізм правового регулювання: поняття, ознаки. Основні елементи механізму правового регулювання, їх зв'язок та взаємодія. Функції структурних елементів МПР. Стадії механізму правового регулювання.

Вимоги до механізму правового регулювання. Шляхи підвищення ефективності правового регулювання в соціальній, демократичній, правовій

державі.

ТЕМА № 25. «Законність і правопорядок»

Поняття та соціальна сутність законності. Законність як принцип життя громадянського суспільства. Режим законності у правовій державі. Основні принципи та вимоги законності. Законність та дисципліна.

Поняття гарантій законності. Система гарантій законності. Соціальні та ідеологічні гарантії законності. Юридичні гарантії законності: поняття та їх класифікація. Конституційне забезпечення законності.

Поняття та значення правопорядку в демократичній державі. Суспільний та правовий порядок: загальне та особливе. Співвідношення правопорядку з законністю та демократією.

Основні напрямки із забезпечення законності і правопорядку в Україні. Теорія законності та юридична практика.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна	3	0	0			3	
Тема № 2: Походження держави	3	0	0			3	
Тема №3: Держава. Типологія держав	4	2	2			0	
Тема № 4: Функції держави	3	0	0			3	
Тема № 5: Форма держави	4	2	2			0	
Тема № 6: Механізм держави	4	2	2			0	
Тема № 7: Громадянське суспільство, держава, політична система	3	0	0			3	
Тема № 8: Влада. Державна влада. Теорія поділу влади	3	0	0			3	
Тема № 9: Демократична, правова, соціальна держава	4	2	2			0	
Тема № 10: Права, свободи і обов’язки людини і	4	0	0			4	

громадянина							
Тема № 11: Право як соціальний інститут	4	2	2			0	
Тема № 12: Норми права	4	0	0			4	
Тема № 13: Форми (джерела) права	4	2	2			0	Екзамен
Тема № 14: Нормотворчість	4	0	0			4	
Тема № 15: Система права. Правова система	4	0	0			4	
Тема № 16: Законодавство, його система і систематизація	4	2	2			0	
Тема № 17: Правосвідомість і правова культура	4	2	2			0	
Тема № 18: Правові відносини	4	2	2			0	
Тема № 19: Реалізація права	4	2	2			0	
Тема № 20: Тлумачення норм права	3	0	0			3	
Тема № 21: Правова поведінка	4	2	2			0	
Тема № 22: Юридична відповідальність	3	0	0			3	
Тема № 23: Право в системі регулювання суспільних відносин	3	0	0			3	
Тема № 24: Правове регулювання, його механізм	3	0	0			3	
Тема № 25: Законність і правопорядок	3	0	0			3	
Всього за семестр № 1	90	22	22			46	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна	3	0	0			3	
Тема № 2: Походження держави	3	0	0			3	
Тема №3: Держава. Типологія держав	4	2	2			4	

Тема № 4: Функції держави	3	0	0			3	
Тема № 5: Форма держави	4	0	0			4	
Тема № 6: Механізм держави	4	0	0			4	
Тема № 7: Громадянське суспільство, держава, політична система	3	0	0			3	
Тема № 8: Влада. Державна влада. Теорія поділу влади	3	0	0			3	
Тема № 9: Демократична, правова, соціальна держава	4	2	2			0	
Тема № 10: Права, свободи і обов'язки людини і громадянина	4	0	0			4	
Тема № 11: Право як соціальний інститут	4	2	2			0	
Тема № 12: Норми права	4	0	0			4	
Тема № 13: Форми (джерела) права	4	2	2			0	Екзамен
Тема № 14: Нормотворчість	4	0	0			4	
Тема № 15: Система права. Правова система	4	0	0			4	
Тема № 16: Законодавство, його система і систематизація	4	0	0			4	
Тема № 17: Правосвідомість і правова культура	4	0	0			4	
Тема № 18: Правові відносини	4	0	0			4	
Тема № 19: Реалізація права	4	2	2			0	
Тема № 20: Тлумачення норм права	3	0	0			3	
Тема № 21: Правова поведінка	4	0	0			4	
Тема № 22: Юридична відповідальність	3	0	0			3	
Тема № 23: Право в системі регулювання суспільних відносин	3	0	0			3	
Тема № 24: Правове регулювання, його механізм	3	0	0			3	
Тема № 25: Законність і правопорядок	3	0	0			3	
Всього за семестр № 1	90	10	10			70	

4.1.2. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
Тема № 1: Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна			Основна: 1-7 Допоміжна: 3, 43, 65, 70, 79, 107, 124
		1. Система юридичної науки. 2. Загальна теорія держави і права як фундаментальна наука і навчальна дисципліна. 3. Предмет загальної теорії держави і права та її функції. 4. Методологія та методи пізнання держави і права.	

	5. Загальна теорія держави і права в системі суспільних та юридичних наук	
	Тема № 2: Походження держави	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 3, 6, 12, 82, 113
	1. Теорії (наукові концепції) походження держави. 2. Первісне суспільство: структура, організація публічної влади, соціальні норми. 3. Розклад первісної общини. 4. Особливості виникнення держав у різних народів світу. 5. Відмінність державної (політичної) влади від публічної влади у первісному суспільстві.	
	Тема №3: Держава. Типологія держав	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 20, 21, 63, 68, 90, 113
	1. Поняття держави, її основні ознаки. 2. Сутність держави. 3. Державний суверенітет. 4. Типологія держав.	
	Тема № 4: Функції держави	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 25, 72, 87, 90, 113
	1. Функції сучасної демократичної держави: поняття, види. 2. Правові форми здійснення функцій держави: поняття, види. 3. Держава і економіка.	
	Тема № 5: Форма держави	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 3, 48, 60, 87, 113, 116, 140
	1. Поняття форми держави та її структура. 2. Форма державного правління . 3. Форма державного устрою. 4. Форма державно-правового режиму. 5. Україна: особливості державного правління та державного устрою..	
	Тема № 6: Механізм держави	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 10, 79, 104, 113, 117, 122
	1. Механізм держави: поняття, структура. 2. Державний апарат. 3. Принципи організації і діяльності державного апарату. 4. Загальна характеристика і функції органів законодавчої, виконавчої і судової влади.. 5. Державна служба. 6. Система державних органів в Україні.	
	Тема № 7: Громадянське суспільство, держава, політична система	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 46, 52, 71, 87, 113, 125
	1. Формування концепції громадянського суспільства. 2. Поняття та ознаки громадянського суспільства. 3. Інститути (елементи) громадянського суспільства, передбачені Конституцією України. 4. Поняття політичної системи суспільства, її структура.	
	Тема № 8: Влада. Державна влада. Теорія поділу влади	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 10, 53, 67, 69, 78, 97, 100
	1. Влада, її поняття, види у суспільстві. 2. Державна влада: поняття, ознаки, співвідношення державної влади і держави. 3. Теорія поділу влади, її реалізація в сучасних державах. 4. Система «стримувань і противаг»: поняття, основні цілі, втілення в Україні відповідно до чинного законодавства.	
	Тема № 9: Демократична, правова, соціальна держава	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 30, 36, 42, 44, 48, 60, 71, 73, 83, 111, 112, 120,
	1. Поняття та основні ознаки демократичної держави. 2. Форми та інститути демократії. 3.Поняття та основні ознаки правової держави.	

	4. Соціальна держава: сутність, ознаки, цілі.	129
	Тема № 10: Права, свободи і обов'язки людини і громадянина	Основна: 1-7 Допоміжна: 14, 22, 27, 33, 47, 54, 55, 59, 76, 81, 91, 128, 139
	1. Поняття і види прав і свобод людини і громадянина. Їх система у Конституції України. 2. Правовий статус особистості: поняття, структура. 3. Гарантії прав і свобод людини і громадянина. 4. Юридичні обов'язки: поняття, види	
	Тема № 11: Право як соціальний інститут	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 11, 14, 15, 32, 57, 105, 121, 138
	1. Виникнення права. 2. Об'єктивне і суб'єктивне право. 3. Сутність права. 4. Функції права. 5. Принципи права. 6. Цінність права.	
	Тема № 12: Норми права	
	Поняття норми права, її основні ознаки. Структура норми права. Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів. Види норм права.	Основна: 1-7. Допоміжна: 2, 5, 79, 99
	Тема № 13: Форми (джерела) права	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 6, 12, 17, 18, 35, 58, 74, 77, 84
	1. Поняття та види форм (джерел) права. 2. Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки. 3. Закон, його поняття, основні ознаки та види. 4. Підзаконний нормативно-правовий акт, його поняття, основні ознаки та види. 5. Чинність нормативно-правових актів	
	Тема № 14: Нормотворчість	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 5, 26, 35, 40, 85, 96. 103, 130
	1. Правоутворення: поняття, етапи. 2. Поняття нормотворчості, її функції і принципи. 3. Види (класифікація) нормотворчості. 4. Стадії нормотворчого процесу. 5. Нормотворча техніка як вид юридичної техніки.	
	Тема № 15: Система права. Правова система	Основна: 1-7. Допоміжна: 2, 4, 19, 80, 126, 127, 132, 133
	1. Система права: поняття, структура. Предмет і метод правового регулювання. 2. Публічне і приватне право. 3. Співвідношення міжнародного та національного права.. 4. Правова система: поняття, структура, типологія.	
	Тема № 16: Законодавство, його система і систематизація	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 28, 49, 56, 84, 93, 95, 96, 106, 114, 123
	1. Поняття законодавства. 2. Система законодавства: поняття, структура. 3. Поняття систематизації нормативно-правових актів та її форми. 4. Юридичні колізії. Колізії у законодавстві.	
	Тема № 17: Правосвідомість і правова культура	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 29, 31, 34, 66, 86, 88, 92, 109, 131
	1. Правосвідомість: поняття, основні ознаки. 2. Структура, функції, види правосвідомості. 3. Взаємодія правосвідомості і права.	

	4. Деформація правосвідомості: поняття, основні види. 5. Правова культура. Правове виховання.	
	Тема № 18: Правові відносини	Основна: 1-7. Допоміжна: 2, 64, 79, 81, 87
	1. Поняття та основні ознаки правовідносин. 2. Склад (структура) правових відносин. 3. Суб'єкти правовідносин. 4. Об'єкти правових відносин: поняття, види. 5. Зміст правових відносин. 6. Юридичні факти: поняття, види.	
	Тема № 19: Реалізація права	Основна: 1-7. Допоміжна: 2, 13, 16, 24, 76. 87, 89, 98, 101, 108, 118, 119
	1. Реалізація права: поняття, види. 2. Застосування юридичних норм. 3. Основні стадії правозастосовного процесу. 4. Правова кваліфікація. Правозастосовна помилка. 5. Акт застосування права: поняття, ознаки. 6. Прогалини у законодавстві, способи їх подолання.	
	Тема № 20: Тлумачення норм права	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 38, 39, 40, 41, 50
	1. Поняття тлумачення норм права, його основні види. 2. Способи тлумачення норм права. 3. Офіційне тлумачення юридичних норм: поняття, види. 4. Неофіційне тлумачення норм права: поняття, види. 5. Види тлумачення норм права за обсягом їх правового змісту. 6. Акти тлумачення норм права (інтерпретаційні), їх види.	
	Тема № 21: Правова поведінка	Основна: 1-7. Допоміжна: 2, 37, 79, 102, 134, 135, 136, 137
	1. Правова поведінка: поняття, види. 2. Поняття та ознаки правомірної поведінки. 3. Види правомірної поведінки. 4. Зловживання правом: поняття, ознаки, види. 5. Правопорушення: ознаки, види. 6. Об'єктивне протиправне діяння. 7. Склад правопорушення: поняття, структура.	
	Тема № 22: Юридична відповідальність	Основна: 1-7 Допоміжна: 1, 2, 23, 45, 61, 62, 115
	1. Поняття та ознаки юридичної відповідальності. 2. Підстави юридичної відповідальності. 3. Види юридичної відповідальності. 4. Функції та цілі юридичної відповідальності. 5. Принципи юридичної відповідальності.	
	Тема № 23: Право в системі регулювання суспільних відносин	Основна: 1-7. Допоміжна: 2, 51, 79, 82, 94
	1. Нормативне і ненормативне регулювання суспільних відносин 2. Соціальні норми: поняття, види 3. Право і мораль 4. Право, звичаї, корпоративні та релігійні норми. 5. Право і технічні норми.	
	Тема № 24: Правове регулювання, його механізм	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 75, 79, 87
	1. Поняття правового регулювання. 2. Способи, типи, методи правового регулювання. 3. Види правового регулювання. 4. Механізм правового регулювання: поняття, елементи, стадії.	

		Тема № 25: Законність і правопорядок 1. Поняття законності, її принципи. 2. Поняття та види гарантій законності. 3. Правопорядок. 4. Співвідношення законності і правопорядку	Основна: 1-7 Допоміжна: 2, 7, 8, 9, 64, 87, 110

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Безпосередні форми реалізації права.
2. Взаємодія права і моралі у процесі правотворчості і реалізації права.
3. Види елементів правового регулювання та їх характеристика.
4. Види правових форм діяльності держави та їх характеристика.
5. Види правовідносин.
6. Види стадій механізму правового регулювання та їх характеристика.
7. Виникнення східних держав.
8. Витоки і розвиток концепції правової держави.
9. Вплив філософії, політології та загальної історії на розвиток науки теорії держави і права.
10. Демократія та інформаційне суспільство (юридичний аспект).
11. Державний політичний режим: поняття та різновиди.
12. Державотворення в Україні: історичні паралелі.
13. Деформації правосвідомості і правової культури.
14. Джерела континентального права.
15. Джерела мусульманського права.
16. Дія закону у часі та за колом осіб.
17. Ефективність актів застосування норм права.
18. Загальна характеристика основних галузей права.
19. Загальна характеристика складу правопорушення.
20. Загальні ознаки (риси) механізму правового регулювання.
21. Загальнолюдські принципи права.
22. Законність та демократія.
23. Законність та доцільність.
24. Законність, правопорядок, дисципліна – необхідні складові формування правової держави.
25. Значення юридичної відповідальності для забезпечення законності і правопорядку.
26. Інститути і форми демократії: проблеми втілення в життя.
27. Класифікація юридичних фактів.
28. Конфедерація – суперечливість наукових підходів.
29. Мета і напрямки сучасного тлумачення норм права.
30. Методологія теорії держави і права.
31. Наукові концепції праворозуміння.
32. Наукові підходи до розуміння громадянського суспільства.
33. Нетипові (спеціалізовані) норми права.

- 34.Об'єктивне юридичне право у системі соціальних норм.
- 35.Об'єктивне юридичне право: поняття, властивості, сутність.
- 36.Ознаки норми права як класичної моделі нормативного припису.
- 37.Ознаки формування правової державності в Україні.
- 38.Основні правові системи сучасності (загальна характеристика).
- 39.Особливості категорії “об'єкт правовідносин”.
- 40.Особливості конституційних норм.
- 41.Особливості первісного суспільства.
- 42.Особливості ролі теорії держави і права у юриспруденції.
- 43.Особливості унітарних та федеративних форм державного устрою.
- 44.Офіційне тлумачення норм права в Україні.
- 45.Перспективи формування громадянського суспільства в Україні.
- 46.Позитивна відповідальність.
- 47.Поняття законності.
- 48.Поняття механізму правового регулювання.
- 49.Поняття правової форми діяльності.
- 50.Поняття правосуб'єктності.
- 51.Право та релігійні догми у регулюванні суспільних відносин.
- 52.Право, економіка, політика та держава.
- 53.Правова держава і громадянське суспільство.
- 54.Правова система, її співвідношення з системою права.
- 55.Правове виховання.
- 56.Правове інформування в Україні.
- 57.Правовий нігілізм: поняття та форми прояву.
- 58.Правопорядок як результат режиму законності.
- 59.Проблема спадкоємності в праві.
- 60.Проблеми розуміння суб'єктивного права.
- 61.Прогалини в праві: проблеми подолання.
- 62.Процес формування системи права в сучасній Україні.
- 63.Розвиток правової культури в Україні.
- 64.Розуміння структури норми права.
- 65.Роль і місце держави у політичній системі.
- 66.Система нормативного регулювання суспільних відносин.
- 67.Соціальна дисципліна як підстава законності.
- 68.Співвідношення норм права і принципів права.
- 69.Співвідношення нормативно-правових актів і актів застосування норм права.
- 70.Співвідношення регулятивної та охоронної функцій права у сучасній державі.
- 71.Способи тлумачення норм права: загальна характеристика.
- 72.Справедливість і право.
- 73.Стадії законодавчого процесу в Україні.
- 74.Стадії правотворчого процесу. Законодавча техніка.
- 75.Стан демократії в сучасній Україні.
- 76.Структура правосвідомості.

77. Суб'єкти застосування норм права.
78. Сутність держави, її основне призначення у суспільстві.
79. Сутність та основне призначення функцій теорії держави і права.
80. Сутність та принципи правової держави.
81. Сучасна класифікація суб'єктів правовідносин.
82. Сучасна структура механізму української держави.
83. Сучасне законодавство України: особливості розуміння категорії.
84. Сучасне розуміння системи юридичних наук.
85. Сучасні різновиди форм державного правління.
86. Сучасні теорії демократії.
87. Сучасні уяви юристів-науковців про громадянське суспільство.
88. Сучасні функції держави.
89. Сфери правового регулювання та їх межі.
90. Типології держав.
91. Україна на шляху формування соціальної держави.
92. Форма сучасної української держави.
93. Форми викладання юридичних норм у статтях нормативно-правових актів.
94. Форми здійснення функцій держави.
95. Формування демократичних інститутів в Україні.
96. Шляхи подолання правового нігілізму.
97. Юридичний склад правовідносин.
98. Юридичні гарантії законності.

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Вертикальна структура законодавства України.
2. Держава, засоби масової інформації і право.
3. Державний службовець: поняття, види.
4. Ефективність актів застосування норм права.
5. Законність та дисципліна.
6. Законність та доцільність.
7. Законність та політичний режим.
8. Законність у законотворчій діяльності.
9. Засоби формування правової культури в Україні.
10. Застосування права - особлива форма його реалізації.
11. Конституційні засади правотворення в Україні.
12. Конституційні засади формування правової держави в Україні.
13. Конфедерація – суперечливість наукових підходів.
14. Критерії утворення галузей права.
15. Мусульманська правова система, її загальна характеристика.
16. Основні риси та особливості нормативно-правової сім'ї (романо-германської).
17. Основні риси та особливості прецедентної (англо-саксонської) правової сім'ї.
18. Основні сучасні концепції держави.

- 19.Перспективи формування громадянського суспільства в Україні.
- 20.Поняття правосуб'єктності.
- 21.Походження і розвиток теорії правової держави: історія і сучасність.
- 22.Правове виховання: поняття, принципи, засоби.
- 23.Принципи права України.
- 24.Проблема спадкоємності в праві.
- 25.Професійна правосвідомість та правова культура.
- 26.Унітарні особливості державного устрою України.
- 27.Юридичні гарантії законності в Українській державі.
- 28.Юридичні колізії і способи їх вирішення.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки.

Метою лекційного курсу «Теорія держави і права» є ознайомлення курсантів з основними поняттями, якими оперує юридична наука, розкриття змісту понятійно-категоріального апарату теорії держави і права з метою підготовки професіоналів, які мають високу правосвідомість та правову культуру, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних трудових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування студентів для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення навчальної літератури згідно з переліком, що додається до навчальної програми дисципліни, матеріалами лекційного фонду.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Наука «теорія держави і права», її предмет, методологія пізнання, функції, місце в системі юридичних наук.
2. Первісний лад: структура, організація соціальної влади.
3. Основні теорії виникнення держави.
4. Поняття держави, її основні ознаки.
5. Влада, її поняття, види у суспільстві. Державна влада: поняття, ознаки, співвідношення державної влади і держави.
6. Сутність держави.
7. Тип держави. Формаційний та цивілізаційний підходи до його визначення.
8. Функції держави: поняття, види, правові форми здійснення.
9. Поняття і ознаки громадянського суспільства. Співвідношення громадянського суспільства і держави.

10. Політична система суспільства: поняття, структура.
11. Держава у політичній системі суспільства, її взаємодія з політичними партіями та іншими об'єднаннями громадян.
12. Поняття державного суверенітету, його співвідношення з суверенітетом народу і суверенітетом нації. Україна як суверенна держава.
13. Поняття та ознаки демократичної держави. Україна як демократична держава.
14. Форми демократії. Референдум в Україні: поняття, види, юридична природа.
15. Поняття та ознаки соціальної держави. Україна як соціальна держава.
16. Поняття та ознаки правової держави. Україна як правова держава.
17. Форма держави: поняття, структура. Форма державного правління: поняття, види.
18. Республіка як форма державного правління: поняття, види. Особливості республіканського правління в Україні.
19. Форма державного устрою: поняття, види. Державний устрій України.
20. Унітарна і федеративна держава: поняття, ознаки, види.
21. Поняття та основні види державного (політичного) режиму. Політичний режим в Україні.
22. Механізм держави: поняття, ознаки, структура.
23. Орган держави: поняття, ознаки, компетенція. Класифікація державних органів.
24. Державні органи, передбачені Конституцією України.
25. Державне управління: поняття, суб'єкти.
26. Місцеве самоврядування в Україні: поняття, суб'єкти.
27. Державна служба: поняття, ознаки, види.
28. Державний контроль: поняття, основні види.
29. Поняття та основні види державного примусу.
30. Теорія розподілу влад, її реалізація в сучасних країнах світу.
31. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади.
32. Система "стримувань та противаг": поняття, основні цілі, втілення в Україні відповідно до положень її Основного Закону
33. Соціальні норми у первісному ладі. Виникнення права.
34. Поняття об'єктивного і суб'єктивного права, їх співвідношення .
35. Основні правомірні способи захисту суб'єктивних прав.
36. Основні теорії права та сучасні підходи до праворозуміння.
37. Функції права: поняття, види.
38. Соціальна цінність права. Співвідношення права і закону.
39. Принципи права: поняття, види, значення в юридичній діяльності.
40. Принцип верховенства права.
41. Співвідношення національного і міжнародного права.
42. Право і політика. Правова політика.
43. Право і економіка.
44. Права людини: поняття, ознаки, види. Теорія трьох поколінь прав людини.

45. Права та свободи людини і громадянина. Основні та інші права людини і громадянина.
46. Гарантії прав, свобод людини та громадянина: поняття, види.
47. Правовий статус громадянина : поняття, структура, види.
48. Законний інтерес як правова категорія: поняття, види, співвідношення з суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.
49. Поняття правової системи суспільства. Основні типи правових систем світу, їх загальна характеристика. Місце правової системи України в типології правових систем.
50. Система права: поняття, структура. Поняття галузі та інституту права. Критерії (підстави) розподілу норм права по галузям права.
51. Публічне і приватне право.
52. Система законодавства: поняття, структура. Співвідношення системи законодавства і системи права.
53. Вертикальна структура системи законодавства України.
54. Поняття і форми систематизації законодавства.
55. Соціальні норми: поняття, види.
56. Співвідношення норм права і норм моралі.
57. Значення норм моралі для правотворчості та реалізації права.
58. Право і технічні норми.
59. Право і корпоративні норми.
60. Право і релігійні норми.
61. Норми права: поняття, ознаки.
62. Структура норми права. Види структурних елементів норм права.
63. Види норм права за рівнем правового регулювання та юридичною силою .
64. Види норм права за методом правового регулювання та характером диспозиції.
65. Види норм права за функцією в правовому регулюванні, дією в часі, на коло суб'єктів, сферою територіальної дії.
66. Спеціалізовані норми права, їх види.
67. Способи викладення норм права в статтях нормативно-правових актів.
68. Норма права і стаття закону, їх співвідношення.
69. Поняття правотворчості, її функції та основні принципи. Співвідношення понять "правотворчість" і "правоутворення".
70. Стадії та види правотворчості.
71. Оприлюднення актів парламенту, глави держави, уряду в Україні та строки набрання ними чинності.
72. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки. Поняття юридичної сили нормативно-правового акту, їх види за юридичною силою.
73. Закон: поняття, ознаки, види.
74. Конституція: поняття, сутність, види. Конституція України.
75. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, класифікація.
76. Дія нормативно-правових актів у часі.
77. Дія нормативно-правових актів у просторі та щодо кола осіб.

78. Поняття «законодавство». Тлумачення терміна «законодавство» Конституційним Судом України.
79. Юридична колізія: поняття, види, способи вирішення. Колізійні норми права.
80. Укази Президента України, їх види, юридична сила. Інститут контрасигнації.
81. Підзаконні нормативні акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні.
82. Відомчі та локальні нормативні акти.
83. Тлумачення норм права: поняття, причини, мета, способи.
84. Буквальне, розширювальне, обмежувальне тлумачення норм права.
85. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права: поняття, види.
86. Акти офіційного тлумачення норм права: поняття, види.
87. Форми (джерела) права: поняття та види. Багатозначність терміна «джерело права».
88. Нормативно-правовий договір як джерело права. Міжнародно-правові договори: поняття, види, місце в системі законодавства України.
89. Судовий прецедент як джерело права. Прецеденти Європейського суду з прав людини, їх значення для правової системи України.
90. Поняття реалізації норм права. Поняття та основні форми безпосередньої реалізації норм права.
91. Застосування норм права: поняття, ознаки.
92. Основні стадії застосування норм права.
93. Акт застосування норм права: поняття, ознаки, види.
94. Співвідношення нормативно-правового акту, акту тлумачення і акту застосування норм права.
95. Прогалини у праві: поняття, засоби їх подолання.
96. Правовідносини: поняття, основні ознаки, види.
97. Взаємозв'язок норми права і правового відношення.
98. Склад (структура) правовідносин.
99. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки: поняття, структура.
100. Суб'єкти правовідносин, їх види. Держава як суб'єкт правовідносин.
101. Юридична особа: поняття, ознаки, види.
102. Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб: поняття, склад.
103. Поняття та види об'єктів правовідносин.
104. Юридичні факти: поняття і класифікація. Фактичний склад.
105. Правомірна поведінка: поняття, ознаки, види.
106. Правопорушення: поняття, ознаки, види.
107. Зловживання правом: поняття, ознаки, види.
108. Склад правопорушення: поняття, структура.
109. Юридична відповідальність: поняття, ознаки.
110. Види і принципи юридичної відповідальності.
111. Підстави юридичної відповідальності.
112. Співвідношення суб'єкта правопорушення та суб'єкта юридичної відповідальності.

113. Правосвідомість: поняття, ознаки, структура, види.
114. Роль правосвідомості в правотворчості і реалізації права.
115. Правова культура особи і суспільства: поняття, структура.
116. Деформація правосвідомості: поняття, основні види. Правовий нігілізм.
117. Поняття законності та правопорядку, їх співвідношення.
118. Поняття, види, способи і типи правового регулювання.
119. Механізм правового регулювання, його елементи і стадії.
120. Юридична техніка: поняття, структура.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість балів (перед} \\ \text{підсумковим контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим контролем} \end{array}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне

значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр} : 2$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (теми 1-12)	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (теми 13-25)	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів

(заочна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 2 позитивних оцінок (теми 1-12)	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів
Отримати не менше 2 позитивних оцінок (теми 13-25)	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			Оцінка	Пояснення
12	97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
11	94-96			
10	90-93			
9	85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками
8	80-84			

7	75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією–двома значними помилками.
6	70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , але прогалини не несуть істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками
5	65-69			
4	60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , деякі практичні навички роботи несформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
3	40–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , потрібні практичні навички роботи несформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу неосвоєний , потрібні практичні навички роботи несформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

10.1. Рекомендована література

Основна:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.
2. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 584 с.

3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник : затверджено МОН України. Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. 524 с.
4. Теорія держави і права : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / авт.-уклад.: В.В. Галуцько, М.П. Пихтін, М.М. Новіков та ін. Херсон : Херсон. міська друк. 2011. 261 с.
5. Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416с.
6. Теорія права і держави : підручник / І.В. Борщевський, А.С. Васильєв, Л.М. Зілковська та ін. К. : КНТ, 2010. 464 с.
7. Теорія держави та права : підручник : (за вимогами кредит.-модул. системи навч.) : Затверджено МОН України / Є.О. Гіда, Є.В. Бізозьоров, А.М. Завальний та ін. К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. 576 с.

Допоміжна:

1. Аземша І. Б. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 44-47.
2. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2012. 492 с.
3. Актуальні проблеми теорії держави і права / В. Лемак, В. Копча та ін. К. : Вид. УжНУ, 2012. 226 с.
4. Андрушко І. П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 137-141.
5. Андрущакевич Ю. В. Конкретизація правових норм: поняття та природа. *Часопис Київського університету права*. 2011. №2. С. 39-44.
6. Антропология права: навч. посіб. за ред. д-ра філос. наук, проф. В. І. Кушера ; Ун-т сучас. знань. К. : Знання України, 2011. 223 с.
7. Арабаджи Н. Б. Аксіологеми правового порядку : поняття та види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2011. Вип. 2. С. 18–23.
8. Арабаджи Н. Б. Парадигмальні засади аксіологічного виміру правового порядку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2012. Вип. №3. С. 24-29.
9. Арабаджи Н. Б. Цілісність правового порядку як основа для його цінності. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 51–55.
10. Балаклицький А. І. Державна влада та апарат її здійснення як основні ознаки. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 56-60.
11. Балаклицький І. І. Загальнотеоретичні аспекти еволюції права в умовах глобалізації. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 39–42.
12. Бедрій М.М. Основні та додаткові ознаки правового звичаю у контексті пошуків його дефініції. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2018. №1. С. 25-33.
13. Білас Ю. Ю. Вітчизняне правозастосування і методологія дослідження. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*.

2010. Вип. 2. С. 83-91.
14. Біржакова Є. О. Відображення природних прав людини як вихідна форма буття права в контексті теорії природного права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 33–36.
  15. Бобровник С. В. Компроміс у праві: сутність та критерії класифікації. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 9–13.
  16. Бобровник С. В. Правозастосовні акти: природа, сутність та місце в системі законодавства. *Правова держава*. Київ, 2019. Вип. 30. С. 35–43.
  17. Бовсуновська І. Г. Розвиток наукових поглядів на визнання судового прецеденту (судової практики) як джерела права в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 55–60.
  18. Богачова Л. Л. Нормативно-правовий договір як джерело національного та європейського права. *Право і суспільство*. 2015. № 6–2. С. 8–13.
  19. Богуцький П. Про використання системного підходу в осягненні цілісності системи права. *Право України*. 2015. № 6. С. 157–164.
  20. Богушова І. В. Співвідношення формаційного та цивілізаційного підходів до типології держав: теоретико-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2011. №3. С. 43-46.
  21. Богушова І. В. Теоретико-правовий аналіз деяких підходів до типології держав. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 29–31.
  22. Болдіжар С.О., Пішта В.І. Механізм адміністративно-правового регулювання щодо забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я: загальна характеристика. *Забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 12 квітня 2019 р.); під заг. ред. С.Б. Булеци, Я.В. Лазура, М.В. Менджул. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2019. С. 44-47.*
  23. Болсунова О. М. Сутнісні засади принципів юридичної відповідальності. *Часопис Київського університету права*. 2010. №4. С. 48-52.
  24. Братасюк М. Г. Реалізація права: доктринальний аспект. *Науковий Вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 85-95.
  25. Булкат М. С. Сучасні підходи до класифікації зовнішніх функцій України. *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 60-65.
  26. Буряк Я. Державна реєстрація актів місцевих державних адміністрацій: загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013. Вип. 57. С. 11–18.
  27. Веклич В. О. Особливості сучасних визначень змісту категорії «забезпечення й захист прав і свобод людини і громадянина». *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 36-41.
  28. Вергелес Д. Є. Проблеми процесу кодифікації законодавства. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 65–68.
  29. Волковицька Н. Онтологічний та аксіологічний елементи у сучасній правовій свідомості. *Юридична Україна*. 2010. № 3. С. 32-39.
  30. Волошенюк О.В. Дорадча демократія: модернізація чи криза народовладдя? *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*.

2021. Вип. 66. С. 36-41.

31. Волошенюк О.В. Правовий менталітет як складова суспільної правосвідомості. *Форум права*. 2015. №1. С.42–47. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_9.pdf
32. Волошенюк О.В. Правовий реалізм як напрям соціологічної юриспруденції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2020. Вип. 29. С. 29-35.
33. Волошенюк О.В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С. 15-19.
34. Гавриленко О.І. Правова ідеологія як загальнонаукове поняття та юридична категорія. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 9-12.
35. Галецька Н. Форми національної імплементації норм міжнародних договорів. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013. Вип. 57. С. 19–24.
36. Головатий М. Ф. Демократія: історія, теорія, практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 230 с.
37. Голубовський В. Є. Правомірна поведінка: теоретико-методологічний аспект дослідження. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 68–72.
38. Гончаров В. До питання про зміст юридичної норми як об'єкт її тлумачення (у світлі практики європейського суду з прав людини). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2010. Вип. 50. С. 3-11.
39. Гончаров В. Методологія тлумачення юридичних норм у світлі граматології. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1. С. 257-267.
40. Горбань М. Правоконкретизація : до питання визначення поняття. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013. Вип. 58. С. 3–10.
41. Гордимов А. В. Доктринальне тлумачення в контексті гуманізації правових систем сучасності. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 41-45.
42. Градова В. Г. Розвиток ідеї верховенства права в правовому розвитку сучасної України. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 50-53.
43. Гуменюк Т. Концепти функціонування сучасної юридичної науки. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 188-192.
44. Данич О. Ф. Сучасні підходи до побудови моделі соціальної держави. *Часопис Київського університету права*. 2011. №3. С. 50-54.
45. Дашковська О. Р., Яворський В. О., Безсонова К. Д. Позитивна юридична відповідальність: загальнотеоретична характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 21-25.
46. Денисюк М. В. Взаємозв'язок та взаємодія громадянського суспільства та держави (теоретико-правові аспекти). *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 86-89.
47. Добрянський С. Конституційно-правове забезпечення основоположних прав людини: можливості удосконалення. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Вип. 55. С. 11-19.

48. Дроботова Т. Правові ознаки демократичного державно-правового режиму: актуальні питання систематизації. *Юридична Україна*. 2010. № 1. С. 34-41.
49. Дубина Н. А. Роль юридичних колізій у національній правовій системі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія : Право. 2013. № 1082, вип. 16. С. 30-33.
50. Євграфова Є. Доктринальне тлумачення норм права (законів): природа і здійснення. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 40-52.
51. Єлманова О. М. Право та мораль: співвідношення понять в контексті аналізу основних регуляторів суспільних відносин, чинників та наслідків їхнього регуляторного впливу. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 89-93.
52. Жаровська І. М. Громадський контроль як інтегральна складова у концепті владних відносин сучасної держави і громадянського суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 14-17.
53. Жаровська І.М. Теорія влади : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 237 с.
54. Заворотченко Т. М. Загальна характеристика системи політичних прав і свобод людини й громадянина в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 17-21.
55. Задорожня Г. В., Задорожний Ю. А. Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С.100-104.
56. Заплотинська Ю. Акти Кабінету Міністрів України в системі нормативно-правових актів: загальнотеоретичний та порівняльно-правовий аспекти. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2013. Вип. 57. С. 36-42.
57. Зінченко В. М. До питання про сутність і значення охоронної функції права. *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 44-48.
58. Іванюра І. С., Шевченко Д.В., Сівець А.С. Правова природа та місце судового прецеденту в системі джерел права України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2021. № 64. С. 26-31.
59. Іваськевич Д.О. Четверте покоління прав людини – соматичні права людини. *Грані права: ХХІ століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.)*. У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г.О. Ульянової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 186-189.
60. Кабанець О. С. Демократія як державний режим: теоретико-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 60-64.
61. Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність як явище об'єктивного права. *Право і безпека*. 2016. № 2 (61). С. 31–37.
62. Кальян О.С., Мисак О.І. Юридична відповідальність: проблеми системного розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2019. Вип.59, Т.1. С.51-54.
63. Кампо В. Цивілізаційний метод у праві: проблеми і перспективи. *Юридичний журнал*. 2010. № 1 (91) . С. 110-114.
64. Карманюк О. П. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки в контексті утвердження законності в українському суспільстві. *Часопис Київського*

- університету права*. 2012. №3. С. 48-52.
65. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 33–46.
  66. Ковальчук В.Б., Панчук І.О. Правосвідомість як фактор утвердження демократичних основ державного та суспільного ладу. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. 212 с.
  67. Ковальчук В. Проблема легітимності и легальності влади в державно-правових доктринах Р. Ієрінга и Г. Єллінека. *Юридична Україна*. 2011. №8. С.32-38.
  68. Ковтун В.І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія. Харків: Фактор, 2014. 216 с.
  69. Козинець О. Становлення і розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165–169.
  70. Козюбра М. Загальнотеоретичне правознавство: стан та перспективи. *Право України*. 2010. №1. С.32-43.
  71. Колодій А. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови. *Право України*. 2010. № 7. С. 12-17.
  72. Коломоєць О. В. Функції держав у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2013. Вип. №5. С. 43-46.
  73. Копча В. В. Верховенство права як принцип сучасної держави. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3 (108). С. 198-212.
  74. Котенко О. А. До поняття про сутність, значення та "дієвість" джерел права в англосаксонській правовій системі. *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 52-56.
  75. Котенко О. А. Правове регулювання та правовий вплив: теоретичні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 76-80.
  76. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики. Київ: Алерта, 2017. 494 с.
  77. Кравченко С. С. Правовий прецедент як соціальний інститут та його значення: прагматичний аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 17-20.
  78. Кравченко Т. А. Природно-правова модель легітимності державної влади. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 3. С. 3–10.
  79. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції / Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін. ; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2015. 488 с.
  80. Кучук А.М. «Правова система» і «legal system» у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 1. С. 9-17.
  81. Левченко Д. В. Законні інтереси та суб'єктивні права в системі правових засобів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2013. Вип. 5. С. 47–51.
  82. Лисюк І. І. Деякі питання виникнення соціальних норм. *Часопис Київського*

- університету права*. 2011. №3. С. 65-69.
83. Луців О. «Формальні» концепції верховенства права у сучасній науковій літературі. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2013. Вип. 57. С.60-67.
  84. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 18-21.
  85. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 280 с.
  86. Макеєва О. М. Правова культура як елемент правової системи. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 64-67.
  87. Мала енциклопедія теорії держави і права / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 368 с.
  88. Мамченко Н. В. Суспільна правосвідомість як чинник політико-правових рішень. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 19-22.
  89. Матат Ю. І. До питання застосування правоположень з метою подолання прогалин у законодавстві. *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 87-91.
  90. Мельничук С.М. Взаємозв'язок моделі сучасної держави Україна з її функціями: теоретичні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 63. С. 17-21.
  91. Мерник А.М., Кузьміна В.О., Бурлаков Б.М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №2. С. 42-46.
  92. Міхайліна Т. В. Роль інтегративного потенціалу правосвідомості у реформуванні правової системи. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. 312с.
  93. Москалюк О. В., Портнов А. В. Проблема подолання колізій між нормами права у правовій науці дорадянського періоду. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 24-27.
  94. Мохонько А. В. Право та політика як регулятори суспільних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2011. №1. С. 59-62.
  95. Муравйов В. І., Мушак Н. Б. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Журнал Верховної Ради України «Віче»*. 2013. №8. С. 12-18.
  96. Настечко К. О. Прийняття нормативно-правових актів у ЄС та Україні. *Європейське право та порівняльне правознавство* : зб. статей. К. Шамборі : Логос, 2010. С. 255-263.
  97. Нечипорук С. В. Доктринальні проблеми визначення поняття судової влади. *Часопис Київського університету права*. 2010. №1. С. 70-77.
  98. Николина К.В. Особливості процедурних засад правозастосовної діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2011. №2. С.67-70.
  99. Николина К. В. Теоретичний аналіз співвідношення процедурних та матеріальних норм права. *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С.40-43.

100. Оніщук М. В. Система стримувань і противаг в українській моделі організації влади: проблеми і шляхи вдосконалення. *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 91-95.
101. Осауленко О. І. Місце правозастосовних актів у системі правових актів. *Держава і право : зб. наук. праць*. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. Вип. 49. С. 16-21.
102. Переш І.Є., Бариська Я.О. Теоретичні характеристики правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Вип.59, Т.1. С.66-69.
103. Петрик І. Актуальні проблеми державної реєстрації нормативно-правових актів. *Юридичний журнал*. 2010. № 1 (91). С. 72-74.
104. Пильгун Н.В., Бурбеза В.В. Поняття «механізм держави» в сучасній юридичній думці. *Юридичний вісник*. 2017. № 2. С. 46-51.
105. Плавич В. П. Феномен права як соціорегулятор і модель правової дійсності. *Часопис Київського університету права*. 2011. №1. С. 9-13.
106. Попович Н. В. Поняття «законодавство»: традиційні підходи і новації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С.177-187.
107. Попович В.М. Теорія держави і права : концепція, праксеологія та методологія розвитку. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 384 с.
108. Правозастосування : навч. посіб. / О. А. Назаренко та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ : НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 160 с.
109. Проць О. Є. Правова культура та правокультурність: межі кореляції понять. *Часопис Київського університету права*. 2011. №3 . С. 77-81.
110. Рабінович П. Ефективність юридичних гарантій законності. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1. С. 7-28.
111. Реньов Є.В. Шлях України до консолідованої демократії: проблеми, перспективи та світовий досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 381-385.
112. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування : аналіт. доп. / [Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В.]. Київ : НІСД, 2019. 65 с.
113. Рудик П.А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 287 с.
114. Сарай Р.Д., Калинюк С.С., Тимків Д.Ю., Кодифікація міжнародного права: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 63. С. 312-318.
115. Середюк В. В. Порівняльно-правовий аналіз функцій юридичної відповідальності в правовій науці України та Польщі. *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 80-83.
116. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : монографія. Х. : Право, 2011. 768 с.
117. Сімутін В. В. Змістоутворюючі засади організації та діяльності механізму сучасної держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2013. Вип. №5. С. 56-59.
118. Слинько Д. В. Особливості правозастосовного процесу в діяльності органів

- внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 97–102.
119. Слинько Д. В. Поняття, зміст та основні ознаки юридичного процесу. «Jurnalul juridic national: teorii si practica» 2016. Nr. 1 (17). С. 19–23.
  120. Собота К. Принцип правової держави: конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти : пер. з нім. Київ : ВАІТЕ, 2013. 608 с.
  121. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 40-43.
  122. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С. М. Гусарова ; [С. М. Гусаров, О. Ю. Салманова, А. Т. Комзюк та ін.]. Харків, 2020. 508 с.
  123. Суходубова І. В. Стабільність і динамізм законодавства: поняття, співвідношення, засоби забезпечення. Х. : Право, 2016. 228 с.
  124. Тарахонич Т.І. Методологічний інструментарій наукового пізнання. *Правова держава*. 2017. Вип.28. С.118-126.
  125. Томаш Л. В. Громадянське суспільство як система забезпечення життєдіяльності політичної, економічної, соціальної та духовної сфер. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 366-371.
  126. Удовика Л. Г. Формування теорії правової системи у юридичній науці (частина 1). *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 12-20.
  127. Удовика Л.Г. Формування теорії правової системи у юридичній науці (Частина 2). *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 26-33.
  128. Христокін Г.В. Ідея прав людини: пошук нових підходів обґрунтування в добу глобальних трансформацій. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. №1. С. 92-98.
  129. Чепульченко Т.О. Верховенство права як основоположний принцип сучасного правотворення. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2012. Вип. 2 (14). С. 185-188. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47216374.pdf>.
  130. Чернякович Є. Поняття й завдання нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. С. 158-162.
  131. Целуйко М. Ф. Усенко О. В. Основи концепції професійно-правової культури у вітчизняній правовій науці. *Часопис Київського університету права*. 2011. №1. С. 71-74.
  132. Шаганенко В. П. Сутнісні характеристики системи права. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 69-74.
  133. Шилінгов В. С. Поділ права на приватне та публічне як фундаментальна засада правової системи демократичного суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 48-51.
  134. Шульга А. М. Загальнотеоретичні аспекти правомірної поведінки особи : монографія. Х. : Майдан, 2013. 412 с.
  135. Шульга А.М. Обхід закону як вид зловживання правом. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3 (50). С. 11-20.
  136. Шульга А.М. Право і особистість як суб'єкт свідомої, вольової поведінки. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.*

Дідоренка. 2011. № 2. С. 84-90.

137. Шульга А.М. Склад правомірної поведінки особистості, його особливості. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3 (54). С. 59-64.
138. Ющик О. Про необхідність пізнання сутності та визначення поняття права. *Право України*. 2010. № 4. С. 106-114.
139. Ярмол Л.В. Юридичний механізм забезпечення прав людини в Україні: стан і напрями удосконалення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. №1. С. 5-10.
140. Яровой Т. С. Основні форми державного правління і парламентаризм: правові аспекти взаємодії. *Часопис Київського університету права*. 2011. №2. С.77-80.

10.2. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Всеукраїнська електронна бібліотека - <http://youalib.com/>
2. Електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua/e-resources>
3. Інтернет-видання "Юриспруденція On-line" - <http://www.lawyer.org.ua/>
4. Національна парламентська бібліотека України - <http://nplu.org/>
5. Студентська електронна бібліотека - <http://student-library.net/>
6. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ <http://univd.edu.ua/>
7. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко <http://korolenko.kharkov.com/>